

ZNAČAJ INTERNET IZVJEŠTAVANJA I NJEGOVA PRIMJENA U FBIH

ROLE OF INTERNET REPORTING AND ITS IMPLEMENTATION IN FBIH

Prof.dr.sc.Božo Vukoja –Sveučiliste Vitez u Vitezu
Mr.oec.Ivan Elpeza – Autobat d.o.o. Grude
Antonio Vukoja -Revident doo Grude

REZIME

Računovodstveni iskazi i drugi računovodstveni izvještaji su glavni pokazatelji imovinsko financijskog položaja te poslovne i novčane uspješnosti gospodarskog subjekta. Prije razvoja interneta svi ti izvještaji koje su gospodarski subjekti morali izrađivati bili su dostupni samo uskom krugu pojedinaca. Razvojem interneta prvenstveno u razvijenim zemljama krenulo se u dobrovoljno objavljivanje financijskog stanja poduzeća, te istraživanja govore kako su poduzeća koja javno objavljuju svoje izvještaje na web stranicama pretežno uspješna.¹

Cilj javne objave podataka o uspješnosti poduzeća i njegovom financijskom stanju je u tome da potencijalni investitori, dobavljači, kupci, državna tijela i ostali sudionici toga procesa imaju točnu i pravodobnu informaciju o pojedinom gospodarskom subjektu, te mogu donijeti poslovnu odluku koja će u konačnici imati utjecaj i na društvo u cjelini.

Također razvojem interneta i javnog objavljivanja podataka o financijskom stanju i položaju gospodarskih subjekata javlja se i pojava informacijske asimetrije, odnosno nejednake informiranosti sudionika tržišta kapitala. Uski krug ljudi unutar kompanije ima povlaštene informacije, a potencijalnim ulagačima i sudionicima te informacije su često nedostupne ili iskrivljeno prikazane.

Rad je koncipiran tako da je podijeljen u dva dijela. U prvom dijelu se govori o informacijskoj asimetriji na tržištu kapitala a u drugom djelu se obrađuje tema Internet izvještavanja i njegove razvijenosti na tržištu Bosne i Hercegovine.

Ključne riječi: Internet izvještavanje, informacijska asimetrija, financijsko izvještavanje

ABSTRACT

The accounting statements and other accounting reports are the main indicators of property and financial position and business and financial success of the undertaking. Prior to the development of the Internet all the reports that traders had to make were available only to a narrow circle of individuals. The development of the Internet, primarily in developed countries went into voluntary disclosure of the financial position of enterprises, and research shows that companies that made public its reports on the websites of mostly successful.

The goal of public disclosure of performance the company and its financial condition is that potential investors, suppliers, customers, government bodies and other participants in this process have accurate and timely information about a particular economic operator, and can make a business decision that will ultimately have an impact and on society as a whole.

Also the development of the Internet and the public release of data on the financial situation and the situation of economic operators, there is the phenomenon of information asymmetry or unequal

¹ B.Vukoja, Korporativno izvještavanje revizija i analiza , Revident Grude 2016.

informed participants of the capital market. The narrow circle of people within the company has privileged information and potential investors and participants in this information are often unavailable or distorting shown.

The work is designed to be divided into two parts. The first part discusses the information asymmetry in the capital market and in second part deals with topics Internet reporting and its development in the market of Bosnia and Herzegovina.

Keywords: Internet reporting, information asymmetry, financial reporting.

1. UVOD

Nakon što je Tim Berners Lee 1991. godine razvio novi internetski servis pod nazivom World Wide Web, broj korisnika Interneta počeo se rapidno povećavati. Kompanije su uvidjele priliku da iskoriste Internet kao sredstvo pomoću kojeg će komunicirati sa svojim interesnim skupinama. Uz kreditore, državu, poslovne partnere, interesnu skupinu kompanije obuhvaćaju i dioničari. Kako su kompanije počele iskorištavati Internet za komunikaciju sa dioničarima, prvenstveno kako bi im prezentirali svoja financijska i godišnja izvješća, znanstvenici iz raznih zemalja odlučili su istražiti to područje. Autori Deller, Stubenrath i Weber u svojem znanstvenom radu (1999) navode da je do te godine provedeno svega nekoliko istraživanja na tu temu. Većina istraživanja bila je usmjerena na iskorištenost Interneta kao sredstva komunikacije sa investitorima u pojedinim zemljama na zasebnim uzorcima. Malobrojni autori istraživali su tu problematiku komparirajući dvije ili više zemalja.²

Većina tih istraživanja ukazuju na nedovoljnu iskorištenost kapaciteta Interneta i njegovih aplikacija, kao medija za financijsko i korporativno izvještavanje, odnosno komunikaciju sa investitorima. Isto tako, ukazuju na veću razinu Internet izvještavanja kod kompanija u razvijenijim tržišnim gospodarstvima u odnosu na tržišta u razvoju.

Objavljivanje informacija na Internet stranicama nije regulirano nekim posebnim zakonom, pa se može ustvrditi da je ono dobrovoljnog karaktera.

Iz svega navedenog proizlazi da je problem istraživanja kvalitetno Internet izvještavanje, koje se ogleda u opsegu i načinu objavljivanja dobrovoljnih i obvezatnih informacija koje kompanije prezentiraju na svojim Internet stranicama.

2. INFORMACIJSKA ASIMetriJA NA TRŽIŠTU KAPITALA

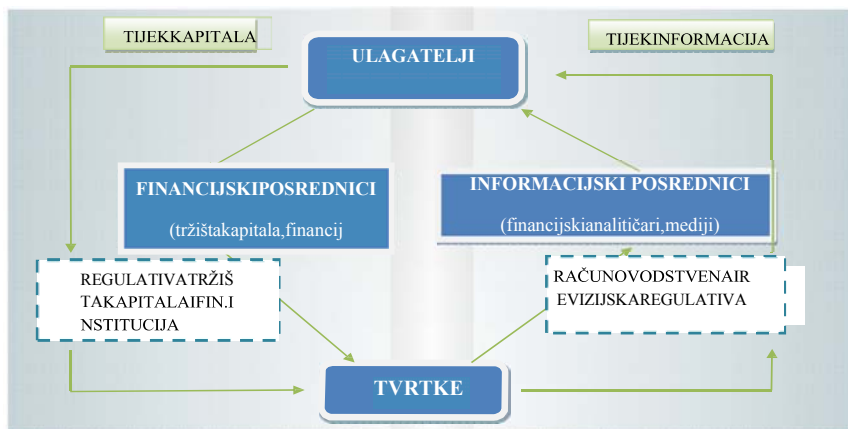
Uzimajući u obzir koncepcijske okvire suvremenih računovodstvenih standarda (IASB, FASB) glavni cilj financijskih izvještaja, a ujedno i dobrovoljnog financijskog izvještavanja je zadovoljiti informacijske potrebe investitora na tržištu kapitala. U situaciji u kojoj postoji nejednak pristup informacijama između internih korisnika (menadžera) i eksternih korisnika (investitora, kreditora, itd.) javlja se problem informacijske asimetrije. Stvara se nejednaka informiranost sudionika tržišta kapitala. Može se reći da informacijska asimetrija predstavlja ishodište korporativnog izvještavanja. Informacijska asimetrija između menadžera i ulagača može znatno narušiti povjerenje ulagača i efikasnost funkcioniranja tržišta kapitala, što u konačnici može imati negativne posljedice i za pojedince i za gospodarstvo u cjelini.

2.1. Pojam asimetrije informacija

„Informacija je prijenos znanja s jedne osobe na drugu i ključni čimbenik koji značajno određuje učinkovitost funkcioniranja tržišta. Pri tome je bitno da svi tržišni sudionici raspolaze potpunim i točnim informacijama. Situacija u kojoj postoji nejednak pristup informacijama, odnosno ukoliko jedna strana raspolaze s više informacija od druge strane, naziva se asimetrija

²Ibidem

informacija koja otežava mogućnost međusobnog ugovaranja i izvršavanja poslova.³ Kod asimetrije informacija na tržištu kapitala bitno je razlikovati javno dostupne od povlaštenih informacija. Javno dostupne informacije su na raspolaganju svim korisnicima bez obzira jesu li oni investitori, kreditori ili tek slučajno zainteresirane osobe. Takve informacije se najčešće objavljuju kroz medije putem intervjua i izjave glasnogovornika, prezentiraju se u korporativnim izvještajima i sl.

Slika 1. Značaj informacija i javnog objavljivanja u tržišnoj ekonomiji

2.2. Pojavni oblici asimetrije informacija

Nedostatak i neuravnoteženost informacija između sudionika i organizacija u tržišnoj ekonomiji dovodi do pojave dva oblika asimetrije informacija. Prvi oblik poznat je pod nazivom „suprotni izbor“ i pojavljuje se prije izvođenja transakcije, dok se drugi oblik pojavljuje nakon provođenja transakcije i naziva se „moralni hazard“.

„Suprotni izbor“ ili „negativna selekcija“ je marketinški proces u kojem se ostvaruju loši rezultati zbog informacijske asimetrije između kupca i prodavatelja.“ Posljedica takvog djelovanja tržišta može značiti ograničavanje kvalitete dobara i usluga na tržištu zbog toga što ugovorna strana koja posjeduje više informacija može ugovoriti povoljnije uvjete razmjene, odnosno izvršenje nekog posla.⁴

Pojam suprotnog izbora izvorno je nastao u osiguranju. Javio se zbog asimetričnih informacija između prodavatelja osiguranja i njegova klijenta. Ljudi koji ugovaraju osiguranje imaju veću vjerojatnost da će podnijeti odštetni zahtjev nego skupina ljudi koju osiguravatelj koristi za određivanje svojih tarifa premije osiguranja.

2.3. Utjecaj asimetrije informacija na tržište kapitala

Za učinkovito funkcioniranje tržišta kapitala potrebna je efikasna alokacija financijskih i društvenih resursa od strane subjekata koji imaju višak sredstva prema subjektima koji su u potrazi za istim, u svrhu zadovoljenja postojećih potreba na tržištu.

Efikasnost tržišta značajno je smanjena pojavom asimetrije informacija, uslijed čega je jedna strana tržišne transakcije zbog informacija kojima raspolaže uvijek korak ispred druge strane, što rezultira manjkom međusobnog povjerenja i dugoročnim smanjenjem ukupne ekonomske aktivnosti i društvenog prosperiteta. Problem informacijske asimetrije postao je aktualan krajem 2001. godine nakon bankrota američkih korporacija Enron i WordCom. U razdoblju

³Deller, D., Stubenrath, M., Weber, C.: „A survey on the use of the Internet for investor relations in the UK and Germany“, Johan Wolfgang Goethe-Universität

od 1997. do 2000. godine. Kompanija je iznosila lažne finansijske rezultate što je uvećalo njenu realnu dobit za 600 milijuna dolara i početkom 2001. godine smjestilo je kao sedmu najveću kompaniju u SAD-u.

Problem asimetrije informacija u praksi nikada neće biti moguće u potpunosti eliminirati, jer su menadžeri kompanija uvijek u prednosti u odnosu na ulagače zbog kvalitetnijih informacija kojima raspolažu od ostalih tržišnih sudionika. Negativan učinak moguće je smanjiti ukoliko državna regulatorna tijela postrože svoje kriterije i zakone koji reguliraju obvezu objavljivanja finansijskih informacija.

3. INTERNET IZVJEŠTAVANJE

3.1. Pojam Internet izvještavanja

U ubrzanom poslovnom okruženju, kada korisnici traže ne samo transparentnost poslovanja, već da informacija koja pobliže opisuje transakcije unutar kompanije i stanje kompanije bude pravovremena i u svakom trenutku dostupna. Kako bi se analitičarima, istraživačima, raznim potencijalnim investitorima i korisnicima omogućila detaljna analiza poslovanja kompanije, uz pravovremenost zahtijeva se i opsežno izvještavanje, koje izlazi iz okvira obveznog finansijskog izvještavanja i prelazi u sferu dragovoljnog izvještavanja. Cijelo dragovoljno izvještavanje, uključujući i ono izvještavanje koje je obvezno zakonom, koje kompanije odlučuju postaviti na svoje Internet stranice danas spada pod pojam Internet izvještavanja. Stoga možemo reći da je Internet izvještavanje, podsegment dragovoljnog izvještavanja, te razni motivacijski faktori analizirani od strane istraživača koji su proučavali objavljivanje dobrovoljnih informacija, može se protumačiti i kao motivacija za objavu informacija putem Internet stranica. Zasiurno je da Internet može ponuditi najjeftiniji i najefikasniji način prijenosa finansijskih i nefinansijskih informacija kompanija.⁵

Informacije koje nisu u okviru zakona, računovodstvenih standarda ili zahtjeva od strane tržišta kapitala, nazivaju se dragovoljne informacije i već godinama predstavljaju područje interesa mnogih istraživača. Mnogo pažnje je usmjereno na motivaciju kompanija za Internet izvještavanje, koje se odlučuju upravo na taj model izvještavanja. Kako bi pokušali objasniti motivacijske faktore, koji potiču kompanije da dobrovoljno izvještavaju zainteresirane korisnike putem web stranica, iako to nisu obvezni zakonom, trebamo proučiti faktore motivacije za dobrovoljnim izvještavanjem.⁶

3.2. Motivacijski faktori Internet izvještavanja

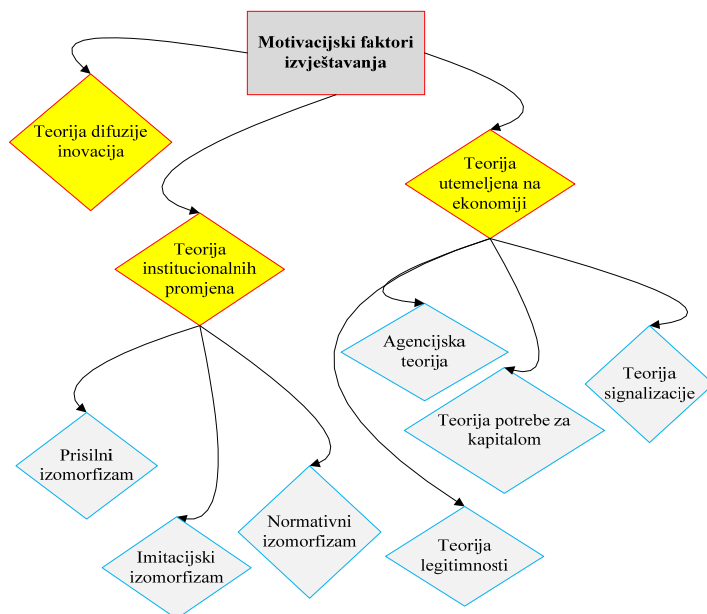
Postoje tri teorijska oblika koji sadrže pretpostavke i objašnjenja faktora koji utječu na motivaciju kompanije za dobrovoljnim izvještavanjem, te su oni prikazani u nastavku.

3.2.1. Teorija difuzije inovacija

Mahajan i Peterson definiraju difuziju inovacija kao „kontinuirani proces širenja inovacija kroz određene kanale među članovima društvenog sistema“, dok Clarke navodi da teorija difuzije inovacija pokušava objasniti i opisati mehanizam invencije, u ovom slučaju Internet finansijsko izvještavanje, te kako je postao uspješan i prihvaćen od strane kompanija. Sevcik zapaža da je potrebno duže vrijeme tijekom kojeg bi neka inovacija bila prihvaćena, te naglašava da nisu sve inovacije jednako uspješne i otporne na promjene iz okruženja, što može biti prepreka difuziji inovacija.

⁵Zakon o tržištu vrijednosnih papira, Službene novine FBiH 85/08, Sarajevo

⁶Ibidem

Slika 2: Motivacijski faktori izvještavanja kompanija

3.2.2. Teorija institucionalnih promjena

„Hatch primjećuje da je Američki sociolog, Philip Selznick uočio kako organizacije ne usvajaju samo težnje njihove interne skupine, već i vrijednosti vanjskog društva. Richard Scott također definira institucionalizaciju kao „proces ponavljanja radnji i dobivanja srodnih značenja kako vlastitih tako i od drugih“. Hatch pojašnjava da se neke radnje ponavljaju zbog eksplicitnih pravila ili zakona koji postoje da bi osigurali njihovo ponavljanje, kao što su zakonski i politički utjecaji, dok su druge radnje podržane standardima, vrijednostima, očekivanjima i kulturnim utjecajima. Ponekad se radnje ponavljaju zbog želje da institucije nalikuju jedna drugoj. Ove radnje su generalno ozakonjene društvenim utjecajima.“

3.2.3. Teorija utemeljena na ekonomiji

Mnogi autori su u svojim istraživanjima otkrili da agencijska teorija može objasniti zašto su menadžeri neke kompanije motivirani za dobrovoljnim objavljivanjem informacija. S obzirom da znaju da će dioničari pokušati nadzirati njihovo ponašanje kroz obvezujuće i upravljačke aktivnosti, menadžere to potiče da pokušaju uvjeriti dioničare u njihovo optimalno djelovanje, pri čemu dobrovoljno izvještavanje može biti korisno sredstvo u postizanju tog cilja.

Dosadašnja istraživanja su pokazala da kompanije nastoje smanjiti troškove kapitala kroz veću razinu izvještavanja, na način da utječu na smanjenje neizvjesnosti investitora. Jedan od načina za smanjenje agencijskih troškova je povećanje količine informacija koje se uključuju u godišnje izvještaje.

Neprekidna potreba za kapitalom je jedan od glavnih argumenata i drugi razlog zašto menadžment neke kompanije ima potrebu za dobrovoljnom objavom informacija, sa svrhom približavanja poslovanja investitorima. Watson ističe da su kompanije s visokim financijskim utjecajem sklonije povećanju razine transparentnosti, kako bi zadovoljile potrebe nositelja obveznica i vjerovnika.⁷

⁷Zakon o tržištu vrijednosnih papira, Službene novine FBiH 85/08, Sarajevo

3.3. Internet izvještavanje i njegova razvijenost u FBiH

Prema Zakonu o računovodstvu u FBiH javno moraju objaviti izvještaje samo poduzeća od zajedničkog interesa odnosno državna poduzeća. Sva ostala poduzeća svoje temeljne financijske izvještaje predaju financijsko informatičkoj agenciji (FIA) koja dalje te podatke obrađuje i pruža nadležnim organima.

Djelokrug poslova FIA-e vrlo je širok. U središtu se nalazi uspostavljanje i upravljanje bazom podataka registra financijskih izvještaja, ali pored toga, FIA organizira obradu i kontrolu financijskih izvještaja, vodi registar računa pravnih subjekata i pregled njihovih dugovanja, radi ocjenu poslovnog boniteta, te kreira izvještaje i statističke preglede. Pored usluga za poslovni sektor, FIA obrađuje podatke iz različitih izvora, osiguravajući njihovo povezivanje i višenamjensku upotrebu, za analitičke potrebe u ministarstvima i vladinim službama.

Pristup podacima iz registara kojima FIA upravlja, obezbjeđen je širokom krugu korisnika: javnosti, organima zakonodavne, sudske i izvršne vlasti, vladinim agencijama, akademskoj i naučno-istraživačkoj zajednici, strukovnim asocijacijama, te naposljetku poslovnoj zajednici i kompanijama koje se bave obradom podataka. Pravo na korištenje podataka opredjeljeno je i omeđeno prirodom korisnika i svrhom za koje će podatke koristiti. Ovakvim pristupom osigurana je javnost registra, upotrebljivost i korisnost podataka, ali i zaštita integriteta baze podataka, kao jedne od ključnih zadaća FIA-e, propisane zakonom.

U FBiH je dosta nerazvijen sustav javnosti informacija. Postoje određene tvrtke koje analiziraju podatke o financijskim izvještajima poduzeća, te izrađuju na osnovu njih razne financijske pokazatelje koji bolje govore o „financijskom zdravlju“ pojedinog poduzeća. Međutim ove usluge nisu javno dostupne, odnosno dostupne su uz financijsku naknadu.

Također je i upitna točnost tih financijskih podataka koji su podložni raznim manipulacija da bi se stanje poduzeća prikazalo bolje nego što jeste zapravo.

4. ZAKLJUČNA RAZMATRANJA

Privredno okruženje u kome živimo, radimo i sa kojim svakodnevno imamo dodira na razne načine, već je davno postalo složeno, turbulentno, te jako izazovno. Slobodno kretanje roba, usluga i kapitala otvorili su velike mogućnosti za kreativne, sposobne pojedince da zarade novac tj. obezbijede ličnu egzistenciju ali u mnogim slučajevima i da budu jako korisni za društvo u cjelini. Gore navedeno, u svakoj situaciji ima direktan utjecaj na ekonomskopravnu strukturu preduzeća, država, unija i svih ostalih sistema organizovanja, kako privrednih tako i državnih.

Računovođe i revizori imaju veliki utjecaj na tržište kapitala i roba, jer direktno putem financijskog izvještavanja djeluju na odluke investitora, dobavljača, kupaca, državnih i regulatornih tijela i ostalih faktora poslovanja.

Zbog svega toga u FBiH je veoma bitno da se ZNAČAJ Internet izvještavanja što češće spominje u poslovnim krugovima, te da se preko financijsko informatičke agencije (FIA) koja ima pristup svim financijskim podacima poduzeća djeluje na način da financijske informacije budu javne i puno dostupnije i detaljnije nego što je slučaj do sada.

Pravovremene i kvalitetne informacije u konačnici bi trebale utjecati na bolju razinu ulaganja, bolju cirkulaciju roba i usluga, što utječe na samu državu, a i društvo u cjelini. Statistički podatci govore da je u razvijenijim zemljama Internet izvještavanje puno bolje razvijeno, odnosno informacije su puno više javno dostupnije.

Zaključujemo da u FBiH ima još dosta prostora za napredak što se tiče Internet izvještavanja i zakonodavnih propisa koji direktno utječu na poslovne odluke i ulaganja potencijalnih investitora, te zajedničkim djelovanjem računovođa, revizora, investitora i državnih tijela moguće je napraviti dosta pomaka u tom segmentu.

5. LITERATURA:

- [1] Bartulović, M., (2013.): *Regulatorni okvir financijskog izvještavanja*, Nastavni materijal iz kolegija financijska analiza, Sveučilište u Splitu, Sveučilišni odjel za stručne studije, Odsjek za računovodstvo i financije
- [2] Granić, M. (2013.), prema: Froidevaux, A., E., (2004): *Investor Relation Internet Disclosure and The Cost of Equity Capital*, The Faculty of Economics and Social Sciences, University of Fribourg (Switzerland),
- [3] Lacković, M. (2010): *Poslovanje: Shvaćamo li rizike?*, [Internet], dostupno na: <http://www.ebizmags.com/rizici-i-transparentnost-poslovanja/>
- [4] M. Bartulović, I. Pervan, International Journal of Economics and Statistics, Volume 2
- [5] Pervan, I., (2006): *Dobrovoljno financijsko izvješćivanje na internetu: Analiza prakse hrvatskih i slovenskih dioničkih društava koja kotiraju na burzama*, Izvorni znanstveni članak, Ekonomski Fakultet, Split
- [6] Pervan, I., u Tipurić, D., (2008.): *Korporativno upravljanje*, Sinergija, Zagreb
- [7] Vukoja, B., Raguž, M., Knežević, M. (2013): ZNAČAJ i značaj kvalitete financijskih izvješća u unapređenju poslovanja malih i srednjih poduzeća, 8. Naučno-stručni skup sa međunarodnim učešćem „KVALITET 2013“, Neum, BIH
- [8] B.Vukoja, Korporativno izvještavanje revizija i analiza ,Revident Grude 2016.
- [9] Zakon o računovodstvu i reviziji, Službene novine FBiH, br. 83/09
- [10] Zakon o tržištu vrijednosnih papira, Službene novine FBiH 85/08, Sarajevo
- [11] www.sase.ba
- [12] Omašić, A., (2011): *Kvaliteta dobrovoljnog internet izvještavanja: Analiza za listana dionička društva u zemljama Jugoistočne Europe*, Diplomski rad, Sveučilište u Splitu, Ekonomski Fakultet
- [13] Hedlin, P., (1999): „The Internet as a vehicle for investor relations: the Swedish case“, The European Accounting Review
- [14] Deller, D., Stubenrath, M., Weber, C.: „A survey on the use of the Internet for investor relations in the UK and Germany“, Johan Wolfgang Goethe-Universität

